

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחו"ק

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כז

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה
שבעים שנה לנשיאת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לזכרון

הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות ישראל ארי' ליב
אחיו של הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות דובער הי"ד

בניו של כ"ק הרה"ג והרה"ח ומקובל

רב פעלים לתורה ולמצות

ורבים השיב מעון לוי יצחק

דור רביעי לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק

נפטר י"ג אייר ה'תשי"ב

ת' נ' צ' ב' ה'

אחיו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת „והנשאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן”⁷ (עבור בגדי הכהונה), שהעננים הביאום⁸], והכוונה בזה היא – שמנצלים זאת לקישוטי כלה, להוסיף בצדקה, כנ"ל].

המסקנא מהאמור לעיל בנוגע לפועל:

הגאולה באה דוקא ע"י העבודה בגלות, לגלות את אלופו של עולם ב"גולה", כך שדור זה, הדור האחרון של הגלות, יהי הדור הראשון של הגאולה.

והקב"ה עוזר שרואים במאורעות האחרונים בעולם איך העולם בעצמו מסייע ומוביל לגאולה.

ופירוש הדבר בפשטות הוא – כנ"ל – שכאו"א מישראל צריך להוסיף ב"מעשינו ועבודתינו" בכלל שמביאים את הגאולה, כולל ובמיוחד – כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז – בלימוד התורה בעניני גאולה, בתושב"כ (ש"כ"ל הספרים מלאים בדבר זה"), ותושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית! האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind> יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

כאותו ענין המופיע במספר מקומות, ואין מובן: (א) מהו הדיוק והיחוד ב"וחי בהם" לגבי שבת? (ב) ועיקר: בפסוק „ושמרתם... וחי בהם” מדובר על המצוות בכלל, ולא על שבת במיוחד?

כן יש להבין את דברי הרמב"ם, שאף הוא מציין לימוד זה פעמיים: תחילה בהלכות יסודי התורה¹⁰, הוא אומר: „כיצד, כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגנו, יעבור ואל יהרג, שנאמר במצוות, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו”. לאחר מכן, בהלכות שבת¹¹, הוא אומר שוב: „ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה, שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ולא שימות בהם”¹².

ואין מובן, כאמור לעיל לגבי הגמרא, מדוע יש צורך להביא לימוד זה פעמיים¹³?

א. „וחי בהם”

על פיקוח נפש נאמר בגמרא¹: „מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת”, ומובאות שם בגמרא מספר הוכחות, והסיכום הוא², שההוכחה שאין עליה פירכה היא מן הפסוק שבפרשתנו³ „ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם” – „וחי בהם ולא שימות בהם”.

לכאורה, תמוה⁴: קיים כלל בכל התורה כולה, ש"אין⁵ לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה וזה וגילוי עריות ושפיכת דמים”. מדוע יש צורך בלימוד מיוחד מ"וחי בהם" לכן שפיקוח נפש דוחה שבת?

יותר מכן: על הדין של „יעבור ואל יהרג”⁶ נאמר במקומות רבים⁷, שהוא נלמד⁸ מאותו פסוק „וחי בהם ולא שימות בהם”. מכך מובן, שהגמרא מביאה לימוד זה במיוחד לגבי שבת, כענין בפני עצמו⁹, הקשור דוקא לשבת, ולא

(1) יומא פה, סע"א ואילך. וראה גם מכילתא תשא עה"פ (לא, יג) את שבתותי. תוספתא שבת פט"ז, יג ואילך – בכמה שינויים.

(2) יומא שם, ב. במכילתא שם ליתא הלימוד מ, וחי בהם", ובתוספתא מסיים (בסוף הפרק) לאחר כל הלימודים: הא לא נתנו מצות ישראל אלא לחיות בהם שנאמר אשר יעשה .. וחי בהן וחי בהן ולא שימות בהן. וראה מנחת בכורים שם.

(3) יח, ה.

(4) לתוכן הקושיא שבפנים – ראה גם מפרשי הש"ס יומא שם (פה, א) – גבורות ארי, תוס' יוהכ"פ, ש"ח יצחק. ע"ש.

(5) יומא פב, א. כתובות יט, א. וראה הערה הבאה.

(6) סנהדרין עד, א: כל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג.

(7) רש"י סנהדרין שם ד"ה יעבור (וראה גם רש"י שם ד"ה סברה וד"ה חזית). פרש"י יומא פב, רע"ב. שבת ל, רע"ב ד"ה מוטב. פסחים נג, ב ד"ה מה ראו.

(8) ומפורש הוא בסנהדרין שם, ועד"ז בתו"כ (פרשתנו עה"פ) במאמר ר"י שלמד מ, וחי בהם ולא שימות בהם (גם) לגבי ע"ז בצנעה (מנין שיעבור ואל יהרג). וכן הובא הלימוד בע"ז כו, ב. נד, א.

(9) אבל בתוספתא שם ממשיך מיד לאחר הנ"ל (הערה 2) „אין לך דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ כו”.

(* אגרות קודש אדמו"ר שליט"א כרך א ע' רלו. המו"ל.

שהעולם ואוה"ע מכינים ומסייעים בדרך לגאולה – ע"י ענין הצדקה והחינוך, שני יסודות עיקריים בישובו של עולם, "לשבת יצרה"⁶:

ידוע ומפורסם (בכל הכתבי'עת) אודות המאורעות בימים האחרונים – שמדינה זו (המיוסדת על צדקה וחסד, כידוע) ניצלה את חוזק כחה לסייע ולהציל אנשים במקום רחוק בעולם (הרחק ממדינה זו), אע"פ שע"ז לא באה תועלת ישרה לתושבי מדינה זו:

מדינה זו שלחה ריבוי אנשים ואנשי חיל מצבאה לסייע לפליטים במקומות ההם, ביחד עם מזון ובגדים ורפואות. במקום להשתמש במטוסים לעניני כיבוש, ובמקום להשתמש במזון ובגדים עבור אזרחי מדינה זו – משתמשים בהם להציל אנשים אומללים, ובפרט ילדים קטנים, מקור, עד מהיפך החיים.

ובזה רואים את הרחמנות דתושבי מדינה זו: כאשר הם שמעו וראו איך אנשים סובלים – הגם שאין הם קרוביהם, ואף פעם לא היתה להם שייכות עמם – התעוררה מדינה זו לסייע להם. בהתאם לשיטה דמדינה זו בעניני צדקה, שמסייעים לאנשים בכל העולם כולו, ואין מחכים אפילו לבקשת עזרה.

עד"ז ידוע גם שבימים האחרונים יצא מנהיג מדינה זו בהכרזה והוראה מפורטת בנוגע לחינוך הנוער. בהתאם לכך שבתחילת נשיאותו הכריז ששאיפתו היא להזכר כ"עדזשוקיישען (חינוך) פרעזידענט", בגלל הפעולות והשינויים הגדולים לטוב שהוא ינהיג בכדי לחזק את החינוך במדינה זו.

... וכל זה הוא – נוסף על עוד כמה ענינים שקורים בהשגחה פרטית מדי יום ביום, הן בנוגע להכלל והן בנוגע לכל אחד ואחד בעניניו הפרטיים – והכוונה בזה היא, שזה יגלה עוד יותר איך העולם מסייע לעשות דירה בתחתונים ולהביא את הגאולה,

[כולל – זה שבשבע האחרון מצאו בפינה נידחת בעולם אבנים

ב. שבת לגבי חולה שיש בו סכנה – הותרה מלכתחילה

לכאורה, יש לומר: בהלכות שבת¹⁴ מוסיף הרמב"ם, "הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם". אך בהלכות יסודי התורה, לגבי כל שאר המצוות, אין הוא אומר זאת¹⁵. מכך מובן, שפרט זה קשור רק לכך שפיקוח נפש דוחה שבת. כפי שממשיך הרמב"ם ואומר בקשר לשבת: "ואלו¹⁶ האפיקורוסים¹⁷ שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר¹⁸ וגם¹⁹ אני נתתי להם¹⁹ חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם". יש לומר, שההסבר לכך הוא: בכל המצוות הענין של "אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש" ו"יעבור ואל ייהרג" הוא דין מיוחד בפני עצמו. כלומר, אין הכוונה שבמקום שיש סכנת נפשות אין חובה לקיים את המצוה, אלא החובה קיימת, אך פיקוח נפש דוחה אותה.

לעומת זאת, לגבי שבת אומר הרמב"ם²⁰ "שבת לגבי חולה שיש בו סכנה, הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא צריך להן". כלומר, אין הכוונה שפיקוח נפש דוחה את איסור המלאכה

מוכת, דהלימוד מ, וחי בהם" שכתב לפני" בה"א (לענין אונסין) קאי גם על, חלאים". וגם – התחלת פרק ב בהל' שבת ברמב"ם היא, "דחוי' היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצוות". וראה לקמן בפנים ס"ב ובהערה 33. וראה גם תוספתא שם. ולהעיר שגם בגמרא יומא פב, א, אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז גו" הובא לענין עוברה שהריחה, ולא לענין אונסין (ודלא כבכתובות שם). (14) הל' שבת שם ה"ב.

(15) קושיא גמורה אינה, כי ברמב"ם שם בא בעיקר לבאר דיני קדוש השם, וכתחלת הפרק, "כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה כו' ומוזהרין שלא לחללו", וזה דיעבור ואל ייהרג בשאר כל המצוות בא בעיקר בתור הקדמה לה"ב שם (בד"א בשאר מצוות חוץ מע"ז כו'. ועד"ז בשאר המצוות כשמתכוין להעביר על המצוות, בפני עשרה מישראל כו', או בשעת הגזירה כדלקמן שם ה"ג). (16) כ"ה ברמב"ם לפנינו, "ואלו האפיקורוסים". וברמב"ם הוצאת פרנקל (ירושלים תשל"ה), "ואלו המינים". וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ז ואילך.

(17) כ"ה ברמב"ם לפנינו, "אפיקורוסים". (18) יחזקאל כ, כה. (19) כ"ה בכתוב, וגם.. להם". וברמב"ם לפנינו, גם.. לכס". וראה רמב"ם הוצאת הג"ל ובשינויי נוסחאות שם. (20) הל' שבת שם ס"ב.

בשבת, אלא הוא הופך את השבת ל"כחול" – לגבי חולה שיש בו סכנה אין השבת קיימת מלכתחילה, ביחס ל"דברים שהוא צריך להן"²¹. וכפי שמבאר בעל "מגיד משנה"²² את דברי הרמב"ם, שהכלל שנקבע בשבת, וכל שאפשר לשנות משנין" במלאכה הנעשית עבור חולה, אינו אמור לגבי חולה שיש בו סכנה, כי לגבי "הרי הוא כחול לכל הדברים"²³, ולכן, "מחלל לכל צרכיו אף-על-פי שאין במניעת דבר שעושין לו" סכנה²⁴.

ולכן מצייני הרמב"ם שוב לגבי שבת את הלימוד, "וחי בהם ולא שימות בהם" ומוסיף, "הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם" כדי לומר, שלגבי סכנת נפשות אין חלים משפטי התורה של איסורי שבת מלכתחילה, בשונה מאיסורים אחרים, שאותם דוחים. ולכן ממשיך הרמב"ם ואומר "ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר.. חוקים לא טובים...". בכך הוא מדגיש שהחוקים, חילול שבת, נעשים לא טובים.

כלומר: לגבי שאר המצוות, המצוה היא בגדר של דחוייה, פיקוח נפש דוחה את האיסור, ואילו לגבי שבת – הותרה²⁵: האיסור לא נקבע מלכתחילה²⁶ לגבי חולה שיש בו סכנה, "הרי הוא כחול"²⁷.

(21) וראה צפע"ג לרמב"ם הל' שבת שם ה"א וה"ב. צפע"ג הל' מתנות עניים ע' 70. וראה בארוכה השק"ט בכ"מ בדעת הרמב"ם אם שבת דחוי' או הותרה – אנציקלופדי' תלמודית ערך חולה ע' רנ. ו"נ. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 347 ואילך. וראה לקמן הערה 33.

(22) הל' שבת שם ה"א.

(23) אבל ראה שו"ע אדה"ז אור"ח ס' שכח ס"ג דמשמע שם דגם אם ס"ל דחוי' אין צריך לשנות. וראה שו"ת צ"צ אור"ח סל"ח.

(24) ראה מ"מ שם ה"ד. וראה ב' הדיעות בשו"ע אדה"ז שם ס"ד. ובשו"ת צ"צ שם מקשר זה בב' הדיעות אם דחוי' או הותרה.

(25) ראה שו"ת אבני נזר אור"ח ס' תנה ס"ג ואילך.

(26) ראה ר"נ גאון שבת קלג, א עד"ז בנוגע לכמה דברים. תשובות מהר"ם אלאשקר סק"ב מר"ש ורב האי גאון. וראה לקו"ש [מתורגם] ח"א ע' 252 והערה 38, 39 שם.

(27) ראה גם לשון הרא"ש יומא פ"ח ס"ד בשם מהר"ם

ג. „ולא שימות בהם”

לכאורה יש לומר, שזוהי הסיבה להבדלי הניסוח בדברי הרמב"ם:

בהלכות יסודי התורה, לגבי כל המצוות, הוא מביא את ההוכחה „שנאמר במצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (והזור ואומר) וחי בהם ולא שימות בהם”. ואילו בהלכות שבת הוא אומר „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם”, ואינו חוזר שוב על המלים „וחי בהם”²⁸.

ההסבר לכך הוא:

לגבי כל המצוות זהו לימוד מיוחד מן התורה. מפסק זה לומדים לגביהן דין בפני עצמו, שהמצוות אינן דוחות את נפשו של היהודי, אלא, להיפך, פיקוח נפש דוחה את המצוות.

ואילו לגבי שבת המשמעות של „וחי בהם ולא...” (לפי הרמב"ם) איננה שלומדים מפסק זה דין מיוחד בפני עצמו, שפיקוח נפש דוחה שבת, אלא המלים „ולא שימות בהם” הן המשך ההסבר של הפסוק: משפטי התורה נאמרו רק כאשר „וחי בהם”, אך אם יכול להיגרם מצב „שימות בהם”, הרי אז אין האיסור קיים מלכתחילה.

ד. פיקוח נפש בשבת – איננו

ביטול המצוה

לפי האמור לעיל, ניתן היה, לכאורה, להסביר את דברי רש"י בגמרא, שבהביאו את הלימוד של „וחי בהם”, שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות, הוא אומר²⁹ „טעמו של דבר, לפי

(ובקרבן נתנאל שם סק"ב). רמ"א יו"ד סי' רסו סיי"ד. וראה ציונים לתורה להר"י ענגל כלל כד.

(28) בש"ס יומא פה, ב לענין שבת, סנהדרין שם ותו"כ ושאר מקומות שבהערה 8 נאמר „וחי בהם” פעם אחת (וחי בהם ולא שימות בהם”). ובתוספתא שם – ב' פעמים (כנ"ל הערה 2). אבל בתוספתא שם הובא מהכתוב (גם), אשר יעשה אותם האדם, משא"כ במקומות הנ"ל.

(29) לשון רש"י יומא פה, רע"ב. ובסנהדרין שם ד"ה סברא כתב רש"י: משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל. ובד"ה מאי חזית: שלא התיר הכתוב אלא משום חביבות

שחביבה נפשו של ישראל לפני המקום יותר מן המצוות, אמר הקדוש-ברוך-הוא תבטל המצוה ויחיה זה. ואילו בלימוד של „וחי בהם” לגבי שבת, שפיקוח נפש דוחה שבת גם במקום של ספק³⁰, אומר רש"י³¹: „אשר יעשה האדם המצוות שיחיה בהם ודאי, ולא שיבוא בעשייתה לידי ספק מיתה, אלמא מחללין על הספק”.

כלומר, לגבי כל המצוות אומרים שמפני חביבותם של ישראל, לכן „תבטל המצוה ויחיה זה”. ואילו לגבי שבת אין זה ביטול המצוה, אלא זהו פרט בעשיית המצוות – העשייה נקבעה ונאמרה באופן „שיחיה בהם ודאי ולא שיבוא בעשייתה לידי ספק מיתה”³².

ה. „אין משפטי התורה...” –

מודגש יותר בשבת

אך הסבר זה אינו מספק לגמרי³³:

בהלכות שבת אומר הרמב"ם, כדלעיל, „הא למדת שאין משפטי התורה...” כלומר, הוא מדבר אודות המצוות בכלל, וכפי שמוכן מפשטות הפסוק „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם”, ואם כך, מדוע אין הוא אומר זאת בהלכות יסודי התורה, לגבי כל המצוות?

מכך יוצא, שאמנם לימוד זה – „הא למדת” – הוא לגבי כל „משפטי התורה”, אך בכל זאת הוא מודגש יותר במצוות השבת,

ולכן אומר זאת הרמב"ם רק בהלכות שבת,

נפשו של ישראל להקב"ה. וראה פרש"י פסחים כה, ב ד"ה מאי חזית: והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא משום חביבות נפשו של ישראל. ושם אינו מביא הכתוב וחי בהם. (30) יומא פה, ב.

(31) פרש"י שם ד"ה דשמואל.

(32) לכללות הדין דפקוח נפש דוחה כל התורה כו' והחילוק דשבת – להעיר מתניא פכ"ד (ל, סע"ב ואילך). וראה לקו"ש ח"ו ע' 489 ואילך. ואכ"מ.

(33) נוסף על העיקר: (א) הרמב"ם מתחיל „דחוי' היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצוות”, דמזה משמע דדין דחי' דשבת ושאר כל המצוות הוא גדר אחד. (ב) לדעת כמה פוסקים (ראה כס"מ הל' שבת שם. לקו"ש ח"א שם ובהנסמן באנציקלופדי' תלמודית שם) דעת הרמב"ם היא ששבת דחוי' אצל חולה (כפשוטו לשונו) ולא הותרה. וראה כס"מ שם הי"ד.

וכפי שרואים בדורות האחרונים במיוחד, ויתירה מזה – בזמן האחרון, ובפרט בימים האחרונים ממש:

בדורות שלפני זה גרו (רוב) בני"י במדינות שבהן היו מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים!) לעבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים – גרים (רוב) בני"י במדינות שבהן מושלת מלכות של חסד, החל ממדינה זו (שבה נמצאים רוב מנין ובנין דבני"י), שמסייעת לבני"י להגיע לגאולה פנימית בעבודתם, עד – שיעשו את העבודה שתביא את הגאולה כפשוטה, ואז המלכות (של חסד) גם תסייע לבני"י לחזור לארץ ישראל (בלשון הכתוב²: והביאו את כל אחיכם גו').

ובשנה האחרונה רואים אך שיחס זה לבני"י התפשט במדינות נוספות, עד גם במדינה ההיא, שבה היו (עד לאחרונה) הגבלות בנוגע לחירות בני"י בעבודתם בתומ"צ וגם בנוגע ליציאתם ממדינה ההיא – וכעת נשתנה יחסם, שמתירים לבני"י לקיים תומ"צ, ומתירים לבני"י לצאת משם (ללא ההגבלות שהיו בעבר), ואדרבה – הם אף מסייעים לבני"י לנסוע לארץ הקודש. מעין הכנה להסיוע דאוה"ע שבני"י יצאו מהגלות וילכו לארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

נוסף על הסיוע הישר דאוה"ע לבני"י – ישנם גם ענינים שבהם רואים אך שאוה"ע בעצמם עושים פעולות של טוב וחסד, שדבר זה מגלה עוד יותר שיש בעה"ב לבירה זו³, כהכנה ל„והיתה לה' המלוכה”⁴ בגאולה האמיתית והשלימה,

לא כפי שהי' בעבר, שדוקא עם ישראל (אע"פ ש„אתם המעט מכל העמים”⁵), השלים בפועל את הכוונה דדירה בתחתונים, ואחדות ממלכיות אוה"ע התנהגו באופן אכזרי אחת אל השני', והתעסקו בעיקר בתועלת עצמן, או בכיבוש מדינות אחרות וכיו"ב.

מהענינים הגלויים שנתוספו בימים אלו ממש שבהם רואים אך

(פֶּאָר די בגדי כהונה), אַז די עננים הביאום⁸], און די כוונה בזה איז – אַז מ'נוצט דאָס אויס אויף קישוטי כלה, מוסיף זיין אין צדקה, כנ"ל].

די מסקנה פון האמור לעיל בנוגע לפועל:

די גאולה קומט דוקא דורך דער עבודה אין גלות, פון מגלה זיין אלופו של עולם אין „גולה“, אַזוי אַז דור זה, דער דור האחרון אין גלות, וועט זיין דער דור הראשון פון גאולה.

און דער אויבערשטער העלפט אַז מ'זעט אין די מאורעות האחרונות בעולם ווי די וועלט אַליין איז מסייע און פירט צו דער גאולה.

ובפשטות מיינט דאָס – כנ"ל – אַז יעדער איד דאַרף מוסיף זיין אין „מעשינו ועבודתינו“ בכלל וועלכע ברענגט די גאולה, כולל ובמיוחד – ווי גערעדט בהתוועדות שלפנ"ז – אין לימוד התורה בעניני גאולה, אין תושב"כ (וואָס „כל" הספרים מלאים בדבר זה"), און תושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

(משיחות ש"פ אחר-קדושים, י"ג אייר תנש"א)

(8) ת"י עה"פ.

(9) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ב.

ע"פ האמור לעיל ישנם כמה לימודים בנוגע לעבודת בני"ה בהבאת הגאולה, והאופן בו צריכים להתכוון לגאולה – בעמדנו עכשיו ממש בסוף זמן הגלות, „גולה“, והנה הנה באה הגאולה.

... עניני העולם עצמו ואוה"ע עצמם (גם בזמן הגלות) מסייעים (באמת) לעבודה דהבאת הגאולה.

ויש לומר, שבעמדנו בסוף זמן הגלות, סמוך להגאולה – בא הסייע בגלוי יותר.

ואף מוסיף שם את השלילה „ואלו האפיקורסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן...“, כדלהלן.

1. „אסור להתמהמה“ – דברי הרמב"ם שונים מלשון הגמרא

כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר שאת הלימוד של „וחי בהם ולא שימות בהם“ אין הרמב"ם מביא בענין השבת בכלל, שפיקוח נפש דוחה שבת, אלא על כך ש„אסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה“³⁴, ולכאורה: בגמרא מופיע לימוד זה לגבי הענין כולו, שפיקוח נפש דוחה שבת גם במקום של ספק³⁵?

על כך אומרים המפרשים³⁶, שהמקור לדין זה של הרמב"ם, ש„אסור להתמהמה“, הוא מן הגמרא במקום אחר³⁷: הוריו הרי זה משובח והשואל הרי זה שופך דמים³⁸. אך הרמב"ם אינו מתבטא בניסוח זה, או בדומה לכך, כפי שמובאים הדברים בשולחן ערוך³⁹,

אלא בלשון של אסור – „אסור להתמהמה...“ (ניסוח הדומה לדברי הגמרא – „והמקדים להציל הנפש הרי זה משובח – מופיע בדברי הרמב"ם רק בהמשך⁴⁰). ואם כך, נדרש הסבר: מדוע משנה הרמב"ם מלשון הגמרא?

2. פיקוח נפש – שמירת השבת

ויש לומר, שבשינוי זה מתכוון הרמב"ם להבהיר את ההגדרה של פיקוח נפש שדוחה

(34) ראה מגיד משנה (נעתק לעיל הערה 12). ומדבריו משמע ש"ל שהכתוב ברמב"ם קאי על עיקר ההלכה שמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה (וכבש"ס). אבל לפי זה הו"ל להרמב"ם להביאו בתחלת הפרק כנ"ל. וע"ד הלשון בקריית ספר הל' שבת רפ"ב.

(35) וכן הובא בשו"ע אדה"ז או"ח שם ס"ב.

(36) ראה מ"מ והגהמ"י לרמב"ם שם.

(37) ראה ירושלמי יומא פ"ח ה"ה. וראה יומא פד, ב.

(38) כן הובא במ"מ. ובהגמ"י „הנשאל ה"ז מגונה והשואל ה"ז שופך דם“.

(39) או"ח ססכ"ט ס"ב. וע"ד בשו"ע אדה"ז שם.

(40) פ"ב הט"ו. וראה שו"ע שם ס"ג.

שבת: הניסוח „הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים“ או „הוריו הרי זה משובח“, מבטא רק את המעלה שמצד המצוה של פיקוח נפש. ואילו ניסוחו של הרמב"ם – „אסור להתמהמה בחילול שבת לחולה“ – מבטא שזהו איסור גם מצד הלכות שבת. ועל כך אומר הרמב"ם, „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ולא שימות בהם“ – כי מכך לומדים זאת.

ההסבר לכך הוא: בנוסף ללימוד „וחי בהם“, שאין עליו פירכה, כדלעיל, יש בגמרא⁴¹ לימודים נוספים בענין זה, ומהם⁴², הלימוד המובא גם⁴³ להלכה⁴⁴, של „ושמרו בני ישראל את השבת“^{44*} – „אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה“.

בין שתי הוכחות אלו יש הבדלים, ומהם: (א) ההוכחה של „ושמרו.. חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה“ היא רק לגבי שבת, ואילו ההוכחה של „וחי בהם“ היא גם לגבי כל המצוות. (ב) לפי ההוכחה של „ושמרו“ יוצא, שהסיבה היא השבת עצמה – „כדי שישמור שבתות הרבה“, כדברי רש"י⁴⁵: כדי לעשות שבתות אחרות יזהרו בשבת זו בקיום שמירת שבתות הרבה⁴⁶. ואילו מצד ההוכחה

(41) יומא פה, סע"א ואילך. וע"ד במכילתא ותוספתא שם.

(42) יומא שם, ב.

(43) וראה שבת קנא, ב.

(44) רמב"ם הל' ממרים פ"ב סה"ד. וראה רמב"ן (תוה"א

ענין הסכנה הובא בר"ן יומא שם פ"ח ד"ה וכתוב) לענין הצלת עובר דאפילו „פחות מכן מ' יום שאין בו חיות כלל מחללין משום „שמא ישמור שבתות הרבה“, ע"ש. וכן הובא בשו"ע אדה"ז שם ס"ט שו (וש"נ. וראה קר"א שם).

תניא פכ"ד שם. ועוד. וראה שאלות שאילתא א ובהעמק שאלה שם אות ת. [נע"פ לשון הרמב"ן (ר"ן) הנ"ל (וראה מ"ש בקר"א שם). יש להעיר בדבריו בנוגע ל,ספק סכנת העובר]. וראה גם הנסמן בהערה* 46. ואכ"מ.

(44*) תשא לא, טז.

(45) יומא שם ד"ה ושמרו. וראה תוס' יוה"כ"פ ושיח יצחק הביאור בדברי רש"י.

(46) וראה מאירי יומא שם, א דגם לגבי חיי שעה מחללין „שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה“. ובתוס' יוה"כ"פ שם, ב ד"ה ר"ש בן מנסיא כתב: שישמור שבתות הרבה לאו דוקא אלא ר"ל ציוויים הרבה כ' ובהיי שעה דאדם הוא חי עושה כמה מצות והם הנקראים שבתות הרבה. וראה אוהלי

של „וחי בהם” אין הסיבה למען קיום המצוות, אלא למען הצלת נפש מִישראל⁴⁶.

ובנוסף לכך, ישנו הבדל גם בעצם משמעות החילול: לפי ההוכחה של „חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה”, ואף לדברי בעל „אור החיים”⁴⁷, הוא ללמדך שאין זה חילול, אדרבה זה קרוי שמירת שבת, משום שהחילול הוא למען מצוות השבת, למען שמירת שבתות הרבה,

הרי ה„מעשה” בשבת זו מהווה פעולה של חילול שבת, אלא, שזוהו חילול שחייבים לעשותו למען מצוות השבת בכלל⁴⁸ – „שבתות הרבה”⁴⁹.

לעומת זאת, לפי ההוכחה „וחי בהם ולא שימות בהם”, הרי (א) מדובר על קיום המצוות בכלל, (ב) הלימוד איננו לגבי מעשה החילול, אלא לגבי קיום המצוות – מעשה זה הוא פרט בקיום המצוות, ובענייננו – זהו קיום המצוה של שמירת שבת.

כלומר, חילול שבת במקרה של סכנת נפשות, הרי לא זו בלבד שאין הוא מהווה חילול שבת כלל, אלא מעשה זה נקרא שמירת שבת, עצם המעשה של חילול שבת מפני פיקוח נפש הוא שמירת⁵⁰ שבת⁵¹.

יוסף דיני קדוש השם סכ"ג ס"ק ריב. ולהעיר מאה"ח תשא שם. שו"ת חת"ס יו"ד סרמ"ה ד"ה והנה לשון. וראה מנ"ח מצוה לב במוסך השבת בסופו במ"ש בדברי האוה"ח. ואכ"מ. *46 ראה בית מאיר לשר"ע או"ח ס"ל. שו"ת חת"ס או"ח ספ"ג.

(47) תשא שם, יג. אבל על הפסוק את שבתותי תשמרו. (48) שלכן (אפילו את"ל שגם מצד זה מחללין על חייה שעה) הוא רק בשביל „שישמור שבתות הרבה” (וכיו"ב) – כנ"ל הערה 46, ולאור"ח שם צ"ל בפועל „בגדר עמוד לעשות .. יגיע לשבת לשומרו”, עיי"ש. משא"כ מצד „וחי בהם”, כדלקמן.

(49) וראה מפרשים הנ"ל לפרש"י יומא שם. (50) עפ"ז יש לומר דאין זה שייך להשאלה אם שבת דחוי' או הותרה (ראה לעיל הערה 33 שלכמה פוסקים דעת הרמב"ם היא ששבת דחוי' אצל פקו"ב) – כי לב' האופנים אפשר לפרש הדעשי' הוי ענין של שמירת שבת, אלא שחלוקים הם באיזה אופן הוא, דחוי' או הותרה – כחלוקים המובאים בפוסקים (ראה לעיל הערה 23, 24. וראה אנציקלופדי' תלמודית שם).

(51) בסגנון אחר: בכל המצוות מודגש רק שהדין „וחי

ח. „אות... ביני וביניכם”
ההסבר לכך הוא:

לגבי שבת נאמר⁵², „את שבתותי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני מקדשכם”, ורש"י מבאר⁵², „אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה”⁵³.

וכיון שהשבתה בשבת היא „אות היא ביני וביניכם – שבחרתי בכם”, הרי כאשר יהודי שרוי במצב של סכנת נפשות, הרי עצם ענין השבת נפגע, ולכן, כאשר מחללים שבת עקב פיקוח נפש, הרי לא זו בלבד שמקיימים מצוה של פיקוח נפש, אלא מקיימים בכך עיקר מהותי של שמירת השבת – „אות היא ביני וביניכם”.

ה„אות” אינה נעשית רק על ידי התוצאה, בכך שהצילו נפש מִישראל, ועל ידי כך מתאפשרת המציאות של אות השבת, אלא יותר מכך: עצם מעשה החילול מבטא את האות „ביני וביניכם”. כאשר מצילים נפש מִישראל הנמצאת בסכנה בשבת, הרי על ידי מעשה של חילול שבת למען הצלת יהודי זה מקיימים ומחזקים את ה„אות ביני וביניכם” – שהקדוש ברוך הוא בוחר בישראל. השבת מְצוּוה, שחייבים לבצע פעולה זו של חילול שבת למענה, למען „אות היא” עם „וביניכם” – נפש של יהודי.

את זאת לומדים מן הפסוק „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם” העוסק במצוות בכלל, כי ענין זה קיים בכל המצוות. לא רק כלשון ספר החינוך⁵⁴, „לפי שסיבת עשיית המצוה הוא האדם וקיום הסיבה הוא

בהם” הוא דין מיוחד לעצמו, ולא שימות בהם”, ולא שהוא חלק (פרט) בהמצוות; משא"כ בנוגע לשבת מודגש שהוא חלק ופרט דמצוות שבת (ולא רק דין כללי „וחי בהם”). וראה לקמן ס"ח.

(52) תשא שם.

(53) להעיר גם ממכילתא תשא שם, יד: מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל מה לפלוני חנותו נעולה כו'. וראה מפרשים שם.

(54) מצוה לב (במצוות שביית שבת).

דורך דעם קומט ניט אַ תועלת ישרה צו תושבי מדינה זו:

די מדינה האָט געשיקט אַ ריבוי מענטשן און אנשי חיל פון איר אַרמיי צו אַרויסהעלפן די פליטים אין יענע ערטער, צוזאַמען מיט עסן און קליידער און רפואות. אַנשטאָט נוצן די אורונים אויף עניני כיבוש, און אַנשטאָט נוצן די עסן און קליידער פאַר די בירגער פון דער מדינה – נוצט מען זיי אויף ראַטעווען אומגליקלעכע מענטשן, ובפרט קליינע קינדער, פון קעלט, ביז פון היפך החיים.

וואָס דערביי זעט מען די רחמנות פון תושבי מדינה זו: בשעת זיי האָבן געהערט און געזען ווי מענטשן ליידען – איז הגם אַז זיי זיינען ניט זייערע קרובים, און האָבן מיט זיי קיינמאַל קיין שייכות ניט געהאַט – איז די מדינה נתעורר געוואָרן צו זיי העלפן. בהתאם צו דער שיטה פון מדינה זו בעניני צדקה, אַז מ'העלפט אַרויס מענטשן בכל העולם כולו, און מען וואַרט אפילו ניט אַז מ'זאָל בעטן הילף.

עד"ו איז אויך ידוע אַז בימים האחרונים איז מנהיג מדינה זו אַרויס מיט אַ הכרזה והוראה מפורטת בנוגע צו חינוך הנוער. בהתאם לזה וואָס בתחלת נשיאותו האָט ער מכריז געווען אַז זיין שאיפה איז צו געדענקט ווערן אַלס דער „עדזשוקיישען (חינוך) פּרעזידענט”, צוליב די פעולות ושינויים גדולים לטוב וואָס ער וועט איינפירן צו מחזק זיין דעם חינוך אין דער מדינה.

. . . וכל זה איז – נוסף צו נאָך כמה ענינים וואָס פאַסירן בהשגחה פרטית מדי יום ביום, סיי בנוגע צו דעם כלל און סיי בנוגע צו יעדערען אין זיינע ענינים פרטיים – און די כוונה בזה איז, אַז דאָס זאָל נאָכמער מגלה זיין ווי וועלט איז מסייע צו מאַכן אַ דירה בתחתונים און ברענגען די גאולה,

[כולל – דאָס וואָס בשבוע האחרון האָט מען געפונען בפינה נידחת בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת „והנשאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן”]

(7) ויקהל לה, כז.

געוואָרן אין נאָך מדינות, ביז אויך במדינה ההיא, וואו עס זיינען (ביז לאחרונה) געווען הגבלות בנוגע צו דער חירות פון אידן בעבודתם בתומ"צ און אויך בנוגע צו זייער אַרויסגיין ממדינה ההיא – איז זייער יחס איצטער איבערגעקערט געוואָרן, אַז זיי לאָזן אידן מקיים זיין תומ"צ, און לאָזן אידן אַרויס פון דאָרט (אַן די הגבלות פון אַמאָל), ואדרבה – זיי זיינען נאָך מסייע די אידן צו פאָרן אין ארץ הקודש. מעין הכנה צו דער סיוע פון אוה"ע אַז אידן זאָלן אַרויסגיין פון גלות און גיין אין ארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

נוסף צו דעם סיוע ישר פון אוה"ע צו אידן – זיינען אויך דאָ ענינים אין וועלכע מ'זעט ווי אוה"ע אַליין טוען פעולות של טוב וחסד, וואָס איז נאָכמער מגלה ווי יש בעה"ב לבירה זו³, אַלס צוגרייטונג צו "והיתה לה' המלוכה"⁴ בגאולה האמיתית והשלימה,

ניט ווי ס'איז געווען אַמאָל, אַז דוקא עם ישראל (אע"פּ וואָס אתם המעט מכל העמים⁵), האָט משלים געווען בפועל די כוונה פון דירה בתחתונים, און אחדות פון מלכיות אוה"ע האָבן זיך געפירט באופן אכזרי איינער צום צווייטן, און האָבן זיך בעיקר מתעסק געווען אין תועלת עצמן, אָדער אין כובש זיין אַנדערע מדינות וכיו"ב.

צווישן די ענינים גלויים וואָס זיינען צוגעקומען בימים אלו ממש וואו מ'זעט ווי עולם און אוה"ע גרייטן צו און זיינען מסייע די וועג צו דער גאולה – דורך דעם ענין פון צדקה און חינוך, צוויי יסודות עיקריים אין ישובו של עולם, "לשבת יצרה"⁶:

ס'איז ידוע ומפורסם (אין אַלע צייטונגען) וועגן די מאורעות בימים האחרונים – אַז די מדינה (וואָס איז מיוסד אויף צדקה וחסד, כידוע) האָט אויסגענוצט איר שטאַרקן כח צו אַרויסהעלפן און ראַטעווען מענטשן במקום רחוק בעולם (ווייט אַוועק פון דער מדינה), אע"פּ וואָס

- (3) ראה ב"ר רפל"ט.
- (4) עובדי' בסופו.
- (5) ואתחנן ז, ז.
- (6) ישע'י מה, יח.

קיום הכל", אשר לכן "דוחין הכל מפני הצלת נפשות וכל הזריו לחלל שבת הרי זה משובח"⁵⁵, אלא גם ומפני הסיבה שמציין ספר החינוך עצמו, כי הגורם לכל המצוות, הוא האדם" וכולן מהוות אות בין הקדוש-ברוך-הוא לבין ישראל, שהקדוש-ברוך-הוא בחר בהם. אך במפורש, כמשמעות מיוחדת של מצוה זו, מודגש ענין זה דוקא בשבת. ולכן גם ההוכחה והלימוד של "וחי בהם" מיוחדים דוקא בשבת – פיקוח נפש דוחה שבת.

ט. התורה – "רחמים וחסד ושלום"

לפי זה מובנים דברי הרמב"ם על הוכחה מיוחדת זו בקשר לשבת, "ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם", ומכך הוא מסיק לגבי כל משפטי התורה – "הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם".

בכך מתכוון הרמב"ם להבהיר גם לגבי כל משפטי התורה, שמשמעות הדברים איננה שבמקרה של סכנה אין חייבים לקיים את המצוות, אלא ש"משפטי התורה"⁵⁶ עצמם אומרים, שבמקרה של סכנה משפטי התורה הם להציל את הנפש, כי הם באופן כללי "רחמים וחסד ושלום בעולם"⁵⁷.

אך הרמב"ם מציין זאת, ולומדים זאת, דוקא ממצוות השבת, כי הדבר מודגש וגלוי יותר בענין השבת, כדלעיל.

ולפי האמור לעיל מתורצת קושיית המפרשים⁵⁸, שהרי, לכאורה: הפסוק, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" מדבר על האדם עצמו. אמנם מובן, שלומדים מכך לגבי כל

המצוות ש"יעבור ואל יהרג", וכן לגבי חולה שיש בו סכנה, שהוא בעצמו מותר בחילול שבת. אך מנין ניתן לדעת שהכוונה היא ליהודי אחר, אשר הוא מצווה לחלל שבת כדי להציל יהודי זולתו?⁵⁹

אלא, כאמור, הדבר מובן: בעצם הצלתו של היהודי, הרי כל יהודי העוסק בכך מקיים על ידי כך את ה"אות" בין הקדוש-ברוך-הוא לבין ישראל.

י. "שבת הגדול" ופרשת אחרי

לפי כל האמור לעיל יש להסביר את הקשר של ענין זה לשבת שלפני פסח, שבת הגדול, אשר בה נקראת בשנה זו (תשד"מ*) פרשתנו, פרשת אחרי:

אדמו"ר הוקן מציין בשולחן ערוך⁶⁰ את הסיבה לכך ששבת זו נקראת, "שבת הגדול": "שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים היה מקחו מבעשור לחודש .. ואותו היום שבת היה .. וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושים כך, אמרו להם זבה פסח הוא לה', שיהרוג בכורי מצרים. הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל, ולא רצו, ועשו הבכורות עמהם מלחמה, והרגו הרבה מהם .. וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת, וקראוהו שבת הגדול".

כלומר, עשיית המלאכות⁶¹ הכרוכות ב"מקחו מבעשור לחודש", אשר חל בשבת, על ידי ישראל באותה שבת, אשר גרמה לאמירתם לבכורי מצרים, "זבה פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים", היא אשר הביאה לידי כך, שלא זו בלבד שישראל לא נפגעו⁶², אלא

59) וראה התירוץ בתוס' יוהכ"פ שם. קרית ספר לרמב"ם הל' שבת רפ"ב. לבוש ואל' רבה או"ח ר"ס שכח. 60) הל' פסח ר"ס תל. וראה המקורות כ' ובביאור דברי השו"ע – לקו"ש [המתורגם] ח"י"ז ע' 63 ואילך. וש"נ. 61) ראה לקו"ש שם. וש"נ. 62) ענין הנ"ל מודגש עוד יותר בטעם הב' בדעת זקנים מבעה"ת בא יב, ג; טור שם (ועוד) – דכל הנס הוא ע"ש

55) לשון החינוך שם.

56) כי הכוונה במשפטי התורה כאן בפשטות היא לא לעונשי התורה, כ"א לדיני ומצוות התורה בכלל, עדמ"ש ברפ"א מהל' מלכים.

57) ולהעיר מרמב"ם סוף הל' חנוכה.

58) ראה מפרשים הנ"ל הערה 4 לימא שם.

הוספה בשורת הגאולה

כג.

ע"פ האמור לעיל האָט מען אַרויס כמה לימודים בנוגע צו דער עבודה פון אידן צו ברענגען די גאולה, און ווי מ'דאַרף זיך גרייטן צו דער גאולה – שטייענדיק איצטער ממש בסוף זמן הגלות, „גולה“, און האַלטנדיק אָט אָט באַ דער גאולה.

... די עניני העולם עצמו און די אוה"ע עצמם (אויך בזמן הגלות) זיינען (באמת) מסייע צו דער עבודה פון ברענגען די גאולה.

ויש לומר, אַז שטייענדיק בסוף זמן הגלות, סמוך צו דער גאולה – קומט אַרויס דער סיוע בגלוי יותר.

ווי מ'זעט עס אין די דורות האחרונים במיוחד, און נאָכמער – אין דעם זמן האחרון, ובפרט אין די לעצטע טעג ממש:

אין די דורות שלפני זה האָבן (רוב) אידן געלעבט אין מדינות וואו עס זיינען געווען מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים!) צו עבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים – לעבן (רוב) אידן אין מדינות וואו עס הערשט אַ מלכות של חסד, אָנהויבנדיק פון מדינה זו (וואו עס געפינען זיך רוב מניין ובנין פון אידן), וואָס איז מסייע אידן צו דערגרייכן אַ גאולה פנימית בעבודתם, ביז – אַז זיי זאָלן טאָן די עבודה וואָס וועט ברענגען די גאולה כפשוטה, און דעמולט וועט דער מלכות (של חסד) אויך מסייע זיין אידן צו זיך אומקערן אין ארץ ישראל (בלשון הכתוב: והביאו את כל אחיכם גו').

און בשנה האחרונה זעט מען ווי דער יחס צו אידן איז נתפשט

(1) ל' הכתוב – נחום א, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55.

(2) ישע' סו, כ.

שיחות

אחרי

לקוטי

יותר מכך: בכורי מצרים הלכו לדרוש „שישלו את ישראל“, ועד כדי כך ש„הרגו הרבה מהם“, מ„אבותיהם“.

ויש לומר, שגם משום כך נקראת השבת „שבת הגדול“ – היתה כאן גדלות של השבת: על ידי הצלת ישראל, ובאופן של נס, נגרמת גדלות בשבת, שהיא אות „ביני וביניכם“, שהקדוש-ברוך-הוא בחר בישראל.

(משיחת ש"פ מצורע
וש"פ קדושים תשמ"א)

ההצלה כו' דבני"י. עיי"ש (ובעוד מקומות שצוינו בלקו"ש
הי"ז שם).

לזכות

כ"ק אדונונו מורנו ורבינו

מלך המשיח

ויהי"ר שעי"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדונונו מורנו ורבינו מלך המשיח

לעולם ועד